

Landbruget 1896.

»I det svundne Aar har alt gaaet sin strenge, byrdefulde Gang, — Udgifterne stige — Indtægterne dale; og vel øves Kræfterne og Villien hærdes, men Frimodigheden er paa Glidebanen, og Haabet om bedre Tider bliver svagere og svagere«; — denne Karakteristik af det forgangne Aar og Stillingen i Øjeblikket vil findes i en efterstaaende Korrespondance fra Mors, og vi maa desværre stadfæste, at den i det Væsentlige passer for Beretningerne fra de fleste Egne i Landet, hvorfor det er berettiget at sætte den i Spidsen for denne Aars-oversigt, thi den udtrykker i Virkeligheden Stemningen i Landet. Men maa vi end erkjende dette, og vil der end være mange Punkter i det Følgende, der maa fremhæve de store Tryk, der hvile paa vort som paa andre Landes Landbrug, saa er der dog ogsaa Lyspunkter, der kunne hjælpe til at bære Haabet oppe, og Tidsskriftet føler det derfor vedblivende som sin Pligt at bidrage Sit til at styrke Tilliden og opretholde Frimodigheden ved at fremhæve disse og ved paany at henvise til den Bæreevne, vort Landbrug sidder inde med, og som Aar for Aar har bragt nye Vidnesbyrd om, at magter det danske Landbrug end ikke helt at overvinde, saa evner det dog i ikke ringe Maal at afdæmpe de Ulemper og Vanskeligheder, som fremmed Magtbud lægger os i Vejen ved

Spærringer og Forbud, og at tage Kampen op mod den Konkurrence fra billigt producerende oversøiske Lande, som Befordringsmidlernes enorme Udvikling har muliggjort. Vi tro endnu, at det fortrinsvis er en Udvikling af de personelle og materielle Kræfter, der skal føre os gennem de trange Tider, om end de organisatoriske Landbolove selvfølgelig altid have nogen Betydning, naar de ikke afdrage Sindene fra det absolut Fornødne: Udviklingen af egen Modstandskraft. Ogsaa i saa Henseende ere vi i det Væsentlige enige med den samme Landmand fra Mors, naar han senere i sin Beretning skriver: »Men bedre Tider komme ikke udefra; dem maa vi selv bidrage til ved streng personlig Levevis, dygtigt Arbejde og forstandig Handling i Smaat som i Stort«; vi sige »væsentlig enige«, thi »udefra« paavirkes dog i ikke ringe Maal baade Udgifternes Omfang og Højde (Skatter, Afgifter, Lønninger) og Indtægternes Størrelse (Priser, aabne Markeder og disses Begjær). Men naar hos mange som hos ham »Frimodigheden er paa Glidebanen« saa er det, fordi Tiderne ikke, som det nu i en Række af Aar har været ventet, ere blevne bedre, og fordi de desværre heller ikke, Sandheden tro, synes at ville blive det i den nærmeste Tid. — En Prøve og Vejning i saa Henseende plejer Tidsskriftet at bringe i sin Aaroversigt, og det skal ikke heller undlades iaar, selv om det er lidet lysteligt; — der skal da ikke lægges Skjul paa Vanskelighederne og Trykkene, men ikke heller paa de Fremskridt, som det sidste Aar har bragt.

Vi kunne ikke være enige med dem, der i Aarets Løb toge Tegn af de nærmest tilfældige Fænomener, saaledes som Flæskestigningen i Maj, de gode Smørpriser i Februar, Marts og August eller Stigningen af Hvedepriiserne i Efteraaret, til deraf at varsle om bedre Tider; — Flæskeprisen blev drevet unaturlig op i Maj, maatte derfor falde, og nogen stor og varig Stigning kan næppe paaregnes, da vi selv overfylde Londonnermarkedet og derfor nu tillige maa rette vor Opmærksomhed paa

Midtengland, hvor vi imidlertid ville møde det forbedrede kanadiske og amerikanske Flæsk; — de bedre Smørpriser i Februar og Marts skyldtes væsentlig den umaadelig brændende Tørke i Australien, hvorfra Tilførslerne derfor bleve smaa, men hvorfra de sikkert atter med normale Vejr- og Græsningsforhold ville stige, da Tilvirkningen dersteds gjør Fremskridt, og der nu er sluttet Akkord for 2 Aar om at bringe australsk Smør til London for en vidunderlig ringe Betaling, der endog angives mindre end den, vi give for 1 Pd. Smør herfra til England; og den gode Smørpris i August fandt, som rimeligt var, sin Forklaring ved, at Sommergræsset ikke blot hos os, men ogsaa i mange andre europæiske Lande (England, Frankrig, Holland osv.) trykkedes af Tørken; — hvad endelig de bedre Hvedepriser i Efteraaret angaar, da vare de forudsete som en naturlig Følge af Tørken og den ringe Høst i nogle af Verdens vigtigste Kornkamre (Indien, Australien, Rusland), de Handlende benyttede sig deraf og købte strax efter Høsten, hvad faaes kunde, til daværende lave Priser; da Prisstigningen blev aabenbar, havde Landmændene enten alt solgt eller vare midt i de travle Efteraarsarbejder, eller Kjøberne trak sig ængstelige tilbage. En Overvurdering af vor egen Høst turde ogsaa have bidraget til den lysere Farve, hvorved Situationen i Efteraaret særtegnede; man vurderede den først til »over Middel«, Statistisk Bureau afdæmpede det til »lidt over Middel«, — den senere Tærskning har for mange Egne yderligere slaaet Udbyttet ned, ligesom ogsaa Foderet viser sig kjendelig mindre drøjt end paaregnet. — Men hertil kommer, at de 4 Jobposter, hvormed Aaret 1895 sluttedes, og som vi stillede i Spidsen for forrige Aarsoversigt, ingenlunde ere hævede eller fjernede i det forløbne Aar. Om end »Sortprik«sygdommen i Bygget og andre Kornarter har viist sig mindre slem i det forløbne Aar, maaske paa Grund af Tørken, er den ifølge Dr. Rostrups Meddelelse stadig tilstede og har sine Steder bragt halvt

ødelagte Bygmarker. Om end den engelske Regjerings Mistænkeliggjørelse af vort Smørs uplettede Ry blev afkræftet ved Prof. Steins og Konsulent Fabers Forhandlinger med de engelske Kemikere sidste Vinter, føle vi os dog ingenlunde betryggede mod en Gjntagelse. Og de 2 andre Punkter: Forbudet mod vor Svineindførsel i Tyskland og Faren for alvorlige Hindringer mod vor Kvægindførsel til samme Land ere ikke mindre aktuelle iaar end ifjor. Tvertimod, Svineindførselsforbudet staa vedblivende ved Magt, og ikke blot er vor Udførsel af levende Svin nu helt standset, men det samme gjælder tildels ogsaa vor Udførsel af Indmad og Affald fra vore Svineslagterier, for hvis frie Salg ogsaa vore egne Byers Sundhedsvedtægter uforstandigt og ubegrundet lægge Hindringer i Vejen, tildels for at opnaa et generende Stempelgebyr eller for at monopolisere Handelen fra egne Slagterier.

Men navnlig har vor Kvægudførsel til Tyskland havt trangere Kaar i det forløbne Aar end nogensinde og er vel endog at betragte som Aarets mørkeste Punkt; — et Tilfælde af Mund- og Klovsyge paa Sælland (Korsøregnen) i April medførte Forbud d. 21. April mod Udførsel af Kvæg fra Sælland, Amager og Saltholm; et andet Tilfælde paa Lolland standsede d. 21. Oktbr. ogsaa Udførselen fra denne Ø og Falster, og det samme blev Tilfældet d. 16. Decbr. for Langelands Vedkommende efter et enkelt Tilfælde i denne Maaned. Og skjøndt vor Regjering optraadte med stor Kraft og resolut lod Besætningerne nedslaa, hvorved Sygdomspredning hindredes, og skjøndt Tyskland stadig sidder inde med 2 á 3000 Besætninger angrebne af Mund- og Klovsyge, saa er der dog ikke Tale om Gjenaabning fra de nævnte Landsdele, men fra de tyske Agrarers Side pønses der paa at standse hele vor Tilførsel af Kvæg ved at faa paabudt en 4 Ugers Karantæne og Tuberkulinprøve af alle indførte Dyr, hvilket vil være lig med et Forbud. Og denne Trudsel synes næsten at skulle blive til Virkelighed, eftersom

der i den preussiske Landdag ved Begyndelsen af det nye Aar er indbragt et hertil sigtende Forslag, støttet af 289 Medlemmer af de Konservative, de Frikonservative, Liberale og Fremskridtspartiet, altsaa af Landdagens Hovedpartier. Bliver dette til Virkelighed, og Rigskansleren af politiske Grunde bøjer sig for dette grundløse agrariske Krav, da vil det blive af en uoverskuelig lam-mende Betydning for vor vigtigste kvægudførende Pro-vins: Jylland, i Sammenligning med hvilket det kun vil være Smaating, hvad dog i og for sig har været meget føleligt og bragt Prisen paa gode unge jyske Stude i Aarets Løb ned fra 25 til 21 Øre pr. Pd. lev. Vægt, at en bitter Strid mellem Hamburgs Kommissionærer og Slag-tere, om der skulde være Fredags- eller Tirsdags-marked, i Forbindelse med de forud kostbare Karan-tæneforanstaltninger, har gjort Handelen meget trykket og usikker. Man har ment, at et saadant Forbud maa-ske kunde vende sig til vor egen Fordel paa en lig-nende Vis, som da vi for nogle Aar siden bleve tvungne over til selv at slagte vore Svin og afsætte dem som let saltet Bacon i England; det er muligt, men en Kvægslag-ning frembyder anderledes store Vanskeligheder; Kjødet skal bringes fersk i Markedet; Ensartetheden er mangel-fuld, saa at store egaliserede Partier vanskelig dannes, og Priserne ere yderst lave. Der er fra det spærrede Sælland i Slutningen af Aaret gjort en Del Forsøg paa at sende slagtede Tyre til Berlin, Køer til Rhinen og ungt Kvæg til London, men fra alle Steder er der kun hjemkommen meget smaa Priser. At Slagtning, Sorte-ring og Forsendelse vil kunne bringe Varerne frem i smukkere Partier, hvis vi henvises til at udføre alt vort overskydende Kvæg i slagtet Tilstand, er maaske nok muligt, men den høje Kjødtold i Tyskland (9 Øre pr. Pd.) og den stærke Tilførsel af oversøisk Kjød til England levner os kun ruinerende Priser. Hertil kommer, at Udsigten til atter at faa Indførselsret af levende Kreaturer til England er bleven skrinlagt i det for-

løbne Aar, idet en ny engelsk Lov, — og ikke som hidtil en Ordre fra Privy Council, der kunde udstedes og atter tilbagetages uden Lovgivningsmagts Medvirkning, — forbyder os som alle andre Lande Indførsel af levende Kreaturer i Storbritanien, hvilken rigoristiske agrarbeskyttende Lov desværre ogsaa rammer det fattige Island, hvor ingen Sygdom findes, og som aarlig har kunnet sælge 40—60,000 Faar til Fedning paa engelske og skotske Græsgange.

Hvorhen der ses, lægges der saaledes Danmarks Kvægfedning flere og flere Hindringer i Vejen; — endnu sidste Foraar, indtil i Maj, beholdtes brugelige Priser, thi havde Indskuddet i Efteraaret 1895 end været temmelig dyrt, saa havde dog Kraftfoderet været nogenlunde billigt, og man fik i Regelen sin Fedning betalt; men fra da af mældes der kun om Tilbagegang. Prisen paa Græskvæg i Efteraaret til Fedestaldene har været 20—50 Kr. lavere end ifjor, da Usikkerheden er stor, Efterspørgslen ringe, og flere og flere gaa over til Mejeri, saa det rimeligvis i Fremtiden kun vil være Passion eller ganske særlige Anlæg og Vilkaar for Studedefning, der hist og her vil opretholde denne, og man vil iøvrigt indskrænke sig til at fede Udsætterne, hvis Tal man ved en begrænset Udskydning vil søge at reducere, selvfølgelig til Skade for Mælkeproduktionen. Kommer nu hertil, at mange fattige Egne med Moser og Kjær kun egne sig til Græsning af Ungstude, at Roemarken ofte maa indskrænkes, naar Fedestalden skal nedlægges eller væsentlig indskrænkes, og at Staldgjødningsmængden derved formindskes, saa er det indlysende, at den her omhandlede Systemforandring, der har faaet forøget Sandsynlighed i det forløbne Aar, vil være en meget følelig Kalamitet for mange Gaarde og i Jylland, navnlig i det nordvestlige, for hele Egne.

Ogsaa til en anden Egn af Landet har Tyskland sendt en Nyaarsgave, der vil virke ikke mindre lamrende paa Landbrugsvirksomheden i denne og rimelig-

vis ogsaa her medføre et Systemskifte. Fra 1ste Januar 1897 har Tyskland forhøjet Exportpræmien for Sukker til 2 Mark 50 Pf. pr. 100 Pd. Vel blev den ikke saa høj, som man oprindeligt havde foreslaaet (omtr. 4 Mk.), og vel siges Hensigten med denne store Præmie at være derved at tvinge andre Lande, navnlig Frankrig, der ogsaa yde deres Sukkerindustri Exportpræmier, til at indgaa paa Forhandlinger om en fuldstændig Afskaffelse af Exportpræmier. Men om dette vil lykkes, synes tvivlsomt, naar hensees til den voldsomme økonomiske Krig, der paa saa mange Maader føres mellem Frankrig og Tyskland og kun kan synes at have en finansiell Underminering til Opgave; det var derfor naturligt, at de Sukkerroedyrkere, der levere Roer til de danske Sukkerfabrikker, forhørte sig om den Pris, der ventelig vil opnaas i indeværende Aar pr. Ctnr. Sukkerroer. Og da Fabrikkerne ikke turde angive denne højere end til 62 Øre pr. Ctnr., har det store Flertal af Sukkerroedyrkere opsagt deres Kontrakter med Sukkerfabrikkerne, efter forgjæves hos Bevillingsmyndighederne at have søgt en midlertidig Støtte, indtil denne ogsaa for vor Sukkerkultur ødelæggende Krig mellem Tyskland og Frankrig er afsluttet. Hvis der ikke paa en eller anden Maade findes Udvej, vil dette være et meget lammende Slag for de omtrent 10 Kvadratmile af Danmarks bedste Jord, der ere inde paa denne for Ejendommene og deres Forbedring heldige Kultur, og som ogsaa er af stor Betydning for alle de andre Næringsdrivende i disse Egne.

Det er intet Under, at alle de her skildrede Forhold fremkalde en mørk og utryg Stemning blandt danske Landmænd, og at dette giver sig tilkjende baade ved Ejendomssalg og Forpagtning. Vel gjælder vedblivende, hvad vi fremhævede ifjor, at den danske Landmand meget vanskelig slipper sin Jord med Forlis af Penge, hvilket tilmed for mange vilde være enstydigt med Ruin. Men dog bliver Tallet af dem, der enten

frivillig eller tvungent falbyder deres Ejendomme til reducerede Priser, stedse større, og naar der alligevel ikke sker mange Handler, da skyldes det dels, at Kjøberne ere meget tilbageholdende og ingenlunde tør spekulere i bedre Tider, og dels, at de sidste Pantehavere ligesom de nuværende Brugere leve i Haabet om saadanne bedre Tider og derfor hellere frafalde Renterne end forvolde et Tvangssalg, hvorved som oftest deres Kapital gaar tabt, idet meget ofte kun 1ste Prioritetshaver faar Dækning ved Tvangsauktioner. — At en saadan Tilstand er ødelæggende for Ejendommene, er indlysende, og det er et ikke lille Antal af Gaarde, der saaledes aarlig forringes. Dette gjælder særlig Gaarde af Middelstørrelse, 100—200 Tdr. Land, hvor det især er vanskeligt at finde Kjøbere trods en Prisreduktion af $\frac{1}{3}$ eller mere, medens store Gaarde, der dels jævnlig ere paa faste Hænder, dels noget bedre kunne udnytte Storbefridens gunstigere Vilkaar ved Ledelsen og med Maskiner, samt navnlig mindre Gaarde, hvor Manden og Familien selv arbejde med, bedre holde Prisen. Af sidstnævnte Grund ere Huse med Jord endog snarere i Stigning end i Fald i flere Egne, og hvis de fandtes passende fordelte over Landet, vilde der næppe være Grund til ved Statens Mellekomst at skabe Ejendomme af denne Slags. Men i Treserne og Halvfjerdserne, da Bondebruget saavel som de større Brug arbejdede særlig fordelagtigt, og da Benyttelsen af Husmandsjorden endnu var meget mangelfuld, og Mælken vanskelig kunde udnyttes som nu gennem Andelsmejerierne, forsvandt i mange Egne de fleste Huslodder ind i de tilliggende Gaarde, og her er det nu af mange Grunde ønskeligt at skabe nye Huslodder. — Gjennem Forpagtningerne aabenbarer sig endnu stærkere end gennem Salg den forringede Brugsverdi; thi uagtet de udbydes kjendelig lavere, 20—30 %, end tidligere, og Afgiften nu for en væsentlig Del retter sig efter Prisen paa Korn og Smør, er det dog ofte vanskeligt at faa selv gode Gaarde bortforpagtede, medens

for 10—20 Aar siden en Forpagtning aldrig blev ledig, uden at mange Lysthavende meldte sig.

Vi ere altsaa endnu ingenlunde komne paa Livets Lysside igjen, — om Bølgedalen er passeret, kan maa-ske endog være tvivlsomt, — og man maa med Rette frygte for, at der endnu vil blive kastet Sorg ind i ikke faa gode Landmandshjem, hvor man i den gode Tid har vovet sig for langt ud med for smaa Penge. Men siges skal det, og uimodsagt skal det staa, — der er ingensinde arbejdet dygtigere og grundigere i det danske Landbrug end nu for Tiden; — vi bøje os i Ærbødighed og Taknemlighed for dem, der ved Reformerne grundlagde vor Arbejdsmark i Slutningen af forrige Aarhundrede; — vi mindes med sønlig Tak dem, der i første Halvdel af dette Aarhundrede ved et vældigt Slid lagde Ageren til Rette, ryddet for Sten og Krat, fri for det sure Vand, blandet med den smuldrende Mærgel; men vi have ogsaa Ret til med Tilfredshed at pege paa det Arbejde, der nu paa de mangfoldige Hold sættes ind paa at styrke vort Landbrug og føre det videre. Vor Regering gaar i Spidsen, som den alt længe har gaaet i Spidsen og lydhør og villig skaffet Midler til de Foranstaltninger, der voxede frem, og hvis Løsning paakrævede dens Hjælp. Vi behøve blot at se hen til de under Landbrugsministeriet opførte Bevillinger for at faa et levende Indtryk af Regeringens Samarbejde med Folket og dets Opgaver. De omfatte ialt omtr. 2 Mill. Kroner, hvoraf skal nævnes:

til Landvæsenets Fremme i Almindelighed .	20,100	Kr.
» Det kgl. Landhusholdningsselskab	13,200	»
» Landbrugskonsulenter	75,800	»
» Mejerskers og Mejeristers Uddannelse . . .	12,000	»
» Plantekultur og Frøkontrol	49,350	»
» Huslodder og Husmandsrejser	67,000	»
» Hedeselskabet og Skovplantning	206,000	»
» Veterinær- og Landbohøjskolen	306,174	»

til Husdyravlens Fremme	488,050	Kr.
» Sandflugtens Dæmpning	321,800	»
» Veterinærvæsenet og Udførsel af Kvæg og Kjød.....	130,700	»
» Esbjerg— Parkeston—Londonrouten	200,000	»
» Kreaturforsikring i Karantænestalde	100,000	»
» Smør- og Margarinekontrollen	22,600	»
» Foranstaltninger mod Oldenborrer	11,000	»

foruden en Del mindre Poster. Men foruden disse og andre nye Poster paa Finantsbudgettet, som Regeringen har taget op, f. Ex. 12,000 Kr. til Moseundersøgelser, søger den ogsaa paa selve Lovgivningsomraadet at berede bedre Vilkaar for Landbruget, og ved Siden af tidligere Lovforslag har Landbrugsministeren i Slutningen af Aaret forelagt 3 vigtige Lovforslag, nemlig, i Henhold til Landbokommissionens Betænkninger, om Tilvejebringelse af Jordlodder for Landarbejdere og om Jords Udstykning og Sammenlægning samt efter Ministerens eget Initiativ om Begunstigelser for landøkonomiske Forskudsforeninger. Endvidere har Finantsministeren bebudet at ville forelægge meget indgribende Reforme paa de direkte Skatters Omraade, hvorved de Ønsker søges imødekomne, som i Efteraarets Løb kom stærkt til Orde paa de 3 store Delegeretmøder i Jylland, paa Fyen og paa Sælland om en Ændring af Landbrugets Beskatningsforhold, og som dér fremlagdes ved 3 oplysende Foredrag af Folketingsmand Neergaard, Redaktør Hertel og Etatsraad Valentiner. Af ikke mindre dominerende Betydning vilde den d. 21. December forelagte Toldlov kunnet være, men medens den vel foreslaar Toldnedsættelser for nogle Raastoffer, der ogsaa ville komme Landbruget til Nytte, og indirekte gavner det ved Smaalettelse af Industritolden, lader den som hidtil vort Landbrugs Produktion uden nogen direkte Beskyttelse; der er intet Hensyn taget til de Ønsker, der i saa Henseende ere fremkomne i Landhusholdnings-

selskabets Toldbetænkning, hvor moderat den end var, men man har for Landbrugets Vedkommende fulgt det Frihandelsprincip, der for nogle Aar siden kom til Orde paa Fællesforeningernes Delegeretmøder, uafset den Indsigelse, der senere paa forskjellig Vis er nedlagt herimod, og som blandt andet gav sig Udtryk ved et Møde i Odense d. 26de Oktober i en Kreds af Mænd fra hele Landet, hvor man besluttede »at virke for Landbrugets Ligestilling med Industrien paa Toldspørgsmaalets Omraade ved en moderat midlertidig Beskyttelse for nogle af dets Produkter«. —

Inden vi gaa over til at gjøre Rede for de forskjellige Foranstaltninger, der ere iværksatte eller fortsatte af de landøkonomiske Institutioner og Foreninger, skulle vi i Lighed med tidligere omtale selve Aargangen. Dog kunne vi her med Hensyn til Vejrligets og Afgrødens Forløb henvise til den ret fyldige Fremstilling, der findes i forrige Bind, særlig i dets Slutningshefte, ligesom ogsaa til de indgaaende Beretninger i dette Hefte om Planteavl, Husdyrbruget, Mejeribruget osv., og i de landøkonomiske Meddelelser i Slutningen af Heftet, og vi kunne derfor strax gaa over til paa Basis af det statistiske Bureaus Meddelelser at fremstille i store Træk Aarets økonomiske eller finansielle Udbytte.

I nedenstaaende Sammenstilling af Overskudsudførselen er Værdien for Landbrugsaaet 1895—96 beregnet efter Priserne for Kalenderaaet 1895 og af de foregaaende 10 Aar efter Gjennemsnitspriserne for 1885—94.

Denne Oversigt frembyder flere Momenter, der fortjene Paaagtning. Vor Overskudsindførsel af uformalet Korn har nu i de 3 sidste Aar aarlig været 4 Mill. Tønder, og samtidig med at vor Udførsel af formalet Korn i de sidste 10 Aar er sunket fra 464,382 Tdr. til 81,717, er vor Indførsel deraf steget fra 47,768 Tdr. til 332,464 Tdr., saa at vi nu indføre over 250,000 Tdr. mere Mel og Gryn end vi udføre, det stærkeste Vidnesbyrd om, at vor tidligere saa blomstrende Møllevirksomhed, til Skade for den som for vort Land-

Overskudsudførsel.

	Kvantitet.		Værdi.	
	Landbrugs- aaret $\frac{1}{10}$ 1895 — $\frac{30}{9}$ 1896. Tdr.	Gjennemsnit afforegaaende 10 Aar. Tdr.	Landbrugs- aaret $\frac{1}{10}$ 1995 — $\frac{30}{9}$ 1896 Mill. Kr.	Gjennemsnit afforegaaende 10 Aar. Mill. Kr.
Hvede	÷ 517,294	÷ 333,425	÷ 5,4	÷ 4,5
Rug	÷ 1,018,150	÷ 725,015	÷ 8,2	÷ 7,5
Byg	÷ 268,899	÷ 29,684	÷ 1,4	+ 0,7
Havre	÷ 349,801	÷ 356,756	÷ 2,1	÷ 2,7
Mais	÷ 1,797,046	÷ 607,024	÷ 6,5	÷ 5,5
	Mill. Pd.	Mill. Pd.		
Hvedemel ...	÷ 17,7	+ 27,8	÷ 1,7	+ 2,4
Rugmel.	÷ 20,6	+ 1,0	÷ 1,7	+ 0,1
Oliekager ...	÷ 209,2	÷ 127,3	÷ 9,0	÷ 6,6
Klid	÷ 158,5	÷ 185,6	÷ 5,2	÷ 7,7
Kunstgjødng.	÷ 52,1	÷ 52,7	÷ 1,3	÷ 1,0
Uld	÷ 1,8	÷ 0,4	÷ 1,9	÷ 0,9
	Stkr.	Stkr.		
Heste	11,327	9,197	9,2	7,6
Hornkvæg ...	77,519	89,490	12,9	16,4
Kalve	÷ 320	5,435	÷ 0,01	0,2
Faar og Geder	÷ 2,219	30,438	÷ 0,05	0,9
Svin	3,262	129,430	0,5	9,3
	Mill. Pd.	Mill. Pd.		
Kjød	8,2	2,5	3,4	0,8
Flæsk	139,8	62,0	43,4	25,4
Smør	90,3	60,6	81,4	54,8
	Mill. Sn.	Mill. Sn.		
Æg	8,5	5,7	9,2	5,5
			159,94	120,9
Værdien af Overskudsudførselen			115,54	87,7

brug, er bleven knækket af den fremmede Konkurrence, særlig baaret af den Udførselsgodtgjørelse, som indirekte kommer den tyske Møller til Gode; og dog finder det nys forelagte Toldlovsforslag ingen Grund til paa dette Punkt at beskytte disse to nationale Virksomheder (Mølleriet og

Landbruget). Men at heller ikke det uformalede Korn indføres — som man ynder at sige — udelukkende til vore Husdyrs Forsyning for at omsættes til Flæsk, Kjød og Mælk, hvorved det betegnes som en Fordel for Landbruget, fremgaar deraf, at Overskudsindførselen af Rug nu er naaet op over 1 Mill. Tdr., idet den østersøiske Rug trykker vor egen Rug ud af Markedet som Brødkorn, saa den ofte kun kan anvendes som Foderkorn; — da for nogle Aar siden vore Militærautoriteter bortliciterede sit Behov af Rug til de militære Brødbagerier og krævede østersøisk Rug, fordi den ansaaes fordelagtigere end vor egen, rejste sig en Bevægelse herimod (»danske Soldater maatte kunne spise dansk Rugbrød«), og man opnaaede at skaffe dansk Rug Plads i Licitationen; nu falbyde vi i mange Egne af Landet forgjæves vor danske Rug til Bagerne, den vrages og henvises til Opfodring. Man søger at berolige Landmanden med, at det er i det Heles Vel at bruge den østersøiske fyldige Rug til Brød, den danske Rug til Foder; men han svarer naturlig: Naar man ved Industritold tvinges til at købe danske Industrivarer, selv om de ere mindre gode, da finder man sig deri, fordi man derved skaffer danske Industriarbejdere Levebrød; men hvorfor maa da ikke dansk Korn beskyttes mod fremmed Korn, eftersom vi dog ogsaa derved skaffe danske Landarbejdere Brødet; og det synes saa meget mærkeligere, som det væsentlig beroer paa den Industridrivende og hans Dygtighed, om han kan levere ligesaa gode Varer som Udlandet, mens Landbrugsproduktens Godhed tillige er betinget af det omskiftelige Vejr, og Landmanden derfor synes at maatte have større Krav paa Beskyttelse end Industrien. Nu søger Handelsstanden med alle Verdens Kornkamre og Klimater til Raadighed at drage Kornet fra de Steder, hvor der iaar er produceret billigst og bedst; — Nationaløkonomien siger, dette er en Fordel for det Hele; — Landmanden svarer, det er en i Længden uudholdelig Stilling hvert Aar at skulle konkurrere med den

Plet paa Kloden, hvor netop Vejrlig og øvrige Vilkaar i det Aar have været gunstigst for Produktionen, og han tvinges derved til enten at trykke sine Arbejderes Løn ned til det samme som den indiske Parias eller russiske Bondes, hvilket naturlig jager Arbejderne fra Landet til Byen, eller ogsaa at gaa fra Hus og Hjem. Man dækker over al denne Ulighed ved det bestikkende Ord: Ingen Told paa Livsfor nødenheder; — Konsekvensen er: heller ingen Fortjeneste ved at producere Livsfor nødenheder; og da Landbruget slet ikke har anden Op-gave, er dermed dets Askepotstilling givet, det bliver trykket ned blandt de Erhverv, som baade Brugerne og Arbejderne søge at forlade, saasnart Mulighed byder sig, — men det turde være den største nationaløkon omiske Ulykke.

Disse Betragtninger, som vor god danske Rug har givet Anledning til, stadfæste sig ogsaa, om end i noget mindre Maal, naar vi se paa vor Bygomsætning. Medens vor Overskudsindførsel af Byg i de to sidste Aar er sunket fra 1,7 til 0,3 Mill. Tdr., er Maisen steget tilsvarende fra 0,3 til 1,7 Mill. Tdr., et Vidnesbyrd om, at det navnlig er til Foder, disse to Kornsorter indføres, og at den vælges, der forholdsvis kjøbes billigst. Men ogsaa her viser det sig, at vort eget Byg mere og mere af det fremmede Byg trykkes bort fra at bruges til Menneskeføde, idet Overskudsindførslen af Bygmel og Byggryn gradvis stiger og nu er naaet op over 4 Mill. Pund.

Vort Foderstofforbrug i det forløbne Aar er i Sammenligning med de foregaaende Aar betegnet ved en aftagende Anvendelse af Klid, Byg og Rug, men et endnu stærkere stigende Forbrug af Oliekager og Mais, utvivlsomt en meget heldig Vending i vor Fodring, som kun er bleven forsinket ved Tilførslen af formentlig billig Sortehavsbyg og Østersørug, indtil den lettede Mais-tilførsel sætter dem ud af Spillet. Saalænge Oliekager og Mais staa til den danske Landmands Raadighed til rimelige Priser, behøves ikke nogen væsentlig anden Til-

førsel af Foderstoffer fra Udlandet, og fra dette Felt kan man derfor ikke hente gyldige Argumenter mod at beskytte vor Kornproduktion.

I Tabellen over Udførselen af vore Husdyr og disses Produkter ville vi særlig lægge Mærke til, at vor Hesteudførsel vedblivende er meget stor, ligesom den ogsaa er en af de Grene, der forholdsvis betale sig bedst, og ved at vor Overskudsudførsel af Hornkvæg kun har været $\frac{2}{3}$ af det foregaaende Aars, ialt 42,000 Stkr. mindre, medens samtidig vor Kjødudførsel har været 3 Mill. Pd. større (fra 5,2 Mill. Pd. i 1894—95 til 8,2 Mill. Pd. i 1895—96); det er for en Del begrundet i Lukningen af de østlige Øer, men denne Forøgelse i Kjødudførselen svarer kun til 7500 Stkr. Kvæg, saa enten har Landets Kjødproduktion været stærkt formindsket, eller det indenlandske Forbrug stærkt forøget; vi formode begge Dele. Stærkt fæster Opmærksomheden sig ogsaa ved, at vor Indførsel af Faar og Lam for første Gang overstiger vor Udførsel med 2219 Stkr., nemlig 9269 Stkr. indført mod 7050 Stkr. udført; kan Landet ikke faareføde sig, da er det, fordi vi heller ikke paa dette Punkt under den ubetingede Frihandels Ægide kunne konkurrere med Smaalands og Hallands Stenmarker og Beteshager; men dette er Uret, thi mens det store Faarehold i de gode Egne naturlig og heldig er afløst af Kvægghold, saa er der paa enhver Gaard saa meget Affald og Eftergræs, der kun kan udnyttes gennem Faar, at det helt gaar tabt, hvis den fremmede Konkurrence, som det synes, ogsaa gjør dette Faarehold umuligt. Kun paa Heden og i Jyllands lettere Egne holde Faarebesætningerne sig endnu, og herfra udføres i de senere Aar aarlig 7—8000 til Frankrig (over Esbjerg til Dunkerque) og en Del slagtede Faar over Esbjerg og Parkeston til London. Men det er svenske Faar og Lam, der fortrænge vore fra Københavns Marked, som ellers til Tider har været et godt Marked, særlig for vore tidlige Lam σ : en Luxusvare; — ogsaa dennes Produktion overlader vor Toldpolitik nu til Sverrig. Af Kalve

opviser Aaret ligeledes for første Gang en Overskudsindførsel. At vor Svineudførsel er standset paa Grund af det tyske Forbud er allerede nævnt; den var i det sidste Aar kun 3,262 Stkr., men Aaret forud 173,216 Stkr.

Derimod frembyde de 3 sidste Poster: Flæsk, Smør og Æg en betydelig Fremgang. Vor Flæskeudførsel er stegen i det sidste Aar til c. 140 Mill. Pd., mens den Aaret forud var c. 100 Mill. Pd. Selv om vi omsætte de 170000 Svin, der udførtes mindre det sidste Aar, til 120 Pd. Bacon pr. Stk., svare disse kun til 20 Mill. Pd. Bacon, og vor Flæskeproduktion har altsaa ialt, levende og dødt, været 20 Mill. Pd. større i det sidste end i det foregaaende Aar. Undre kan det ikke, at en saadan Tilvæxt trykker endog Londonermarkedet; vi have den tvivlsomme Tilfredsstillelse at have godtgjort, at den «umættelige» By lader sig mætte, Befolkningen magter ikke længere at konsumere alt det Flæsk, vi sende den, ligesom den kraftige Tilførselsbane har vanskeligt ved at behandle de store Kvantiteter. Vi have altsaa selv slaaet Prisen ned, og man har den største Del af Aaret maattet nøjes med 21 Øre pr. Pd. for 1ste Klasse lev.; men om ikke lukrativ, som for nogle Aar siden, er dette dog endnu en Pris, hvor et fornuftigt Svinehold kan yde et om end beskedent Vederlag. Trods al Tale og Opfordring i modsat Retning vedbliver derfor Produktionen væsentlig uformindsket; nye Svineslagterier opføres, Avlscentre for baade Yorkshiresvin og Landsvin søges dannede, og en Mand, cand. polyt. Madsen, uddannes ifølge Landhusholdningsselskabets Foranledning til at kunne være Slagterierne til konsultatorisk Assistance, og det skal forhaabentlig indenfor en begrænset Tid lykkes vort Flæsk at opnaa den 1ste Rangs Stilling paa det engelske Marked, der ligesaa nødvendigt maa efterstræbes for Flæskets som for Smørrets Vedkommende, naar Produktionen skal føle sig nogenlunde betrygget og ikke være prisgivet billigproducerende Landes lunefulde Masseproduktion (Amerika, Canada, Ungarn).

Ikke mindre overraskende er den voldsomme Stigning i vor Smørudførsel, idet Overskudsudførselen stiger fra 80 Mill. Pd. i Aaret 1894—95 til 90 Mill. Pd. 1895—96, — altsaa i eet Aar en Stigning af 10 Mill. Pd., efterat vi vare komne saa højt op, at nogen stærk Stigning ikke kunde ventes; thi i Løbet af 10 Aar er vor Smørudførsel stegen til det Tredobbelte. Dette er Aargangens lyseste Punkt for vort Landbrug, hvad enten Forklaringen til denne stærke Stigning nu skal søges i en bedre Udnyttelse af Mælken ved bedre Maskiner eller i en forøget Mælkeydelse, der er steget meget kjendelig i de senere Aar, saa at Besætninger paa over 6000 Pd. aarlig pr. Ko ikke længer ere Sjældenheder, eller i en Ombytning af Studehold med Mejeribesætninger og en Forøgelse af Malkekøernes Antal i de enkelte Besætninger. Alle 3 Momenter gjøre sig sikkert gjældende, og med Glæde konstaterer man Fremgangen ligesom der samtidig kan peges paa, at der endnu er en viid og taknemlig Mark for Fremskridt paa dette Omraade, baade med en mere økonomisk Fordring, fedtrigere Mælk, forøgede Besætninger, forbedrede Produkter osv. Frygten for at vor stærkt stigende Smørproduktion ogsaa skal overfylde det engelske Marked viger noget, naar man hører, at det engelske Smørforbrug aarlig stiger med omtrent 20 Mill. Pd.

Endelig maa ogsaa bemærkes den store Tilvæxt, vor Ægudførsel har havt i det sidste Aar, da Overskudsudførselen naaede fra 6,7 Mill. Snese i 1894—95 til 8,5 Mill. Snese det næste Aar, en Stigning af 1,8 Mill. Snese eller omtr. 27 pCt., og samtidig hermed er Kvaliteten i betydelig Grad forbedret og Markedet og Efter-spørgslen blevet mere betrygget. En betydelig Virksomhed paa dette Omraade for at faa Æggene friske i Markedet er udfoldet af »Dansk Ægexport« under Lærer Fr. Møllers (i Lindet ved Vejle) energiske og dygtige Ledelse. Den har forhaabentlig medført, at den fordærvelige Ægspækulation af Producenter, Opkjøbere og Grossister har

faaet sit Banesaar, saa at en ærlig Handel med friske Æg uhindret kan bane sig Vej til Eneherredømmet i Danmark, til Held for alle Parter. »Dansk Ægexport« har nu 279 Kredse spredte over Landet med ialt omtr. 15000 Medlemmer.

Omsættes dernæst, som skeet er i de to sidste Kolonner af Tabellerne, vor Ind- og Udførsel i Penge for i eet Udtryk at faa Aarets Balance, da viser det sig, at vor Overskudsindtægt i det forløbne Aar har været 27,84 Mill. Kr. større i det sidste Aar end i Gjennemsnit af de foregaaende Tiaar, og 9,32 Mill. større end i det foregaaende Aar (1894—95). Herfra maa imidlertid drages det Tab, som der medføres af, at det sidste Aars Priskald i Sammenligning med det foregaaende Tiaar ikke blot berører de udførte Produkter, men ogsaa dem, der afhændes til Hjemmeforbruget, og som formentlig er dobbelt saa mange som hine. Tages dette med (se iøvrigt forrige Aarsberetning), da tør det næppe antages, at det forløbne Aar har givet Landmanden større Indtægt end Gjennemsnittet af det foregaaende Tiaar. Dette er jo imidlertid i og for sig et ret godt Resultat, men det er selvfølgelig ikke naaet uden betydelige Ofre baade af Arbejde og Kapital, hvis Størrelse vi kun for enkelte Poster ere i Stand til talmæssig at godtgjøre. Vi have saaledes allerede omtalt den store Mængde indkjøbt Foder, der omtrent naaer til 1000 Mill. Pd., medens den endnu for 4—5 Aar siden kun var det Halve, og sættes Prisen for de 1000 Mill. Pd. til 4 Øre pr. Pd. i Gjennemsnit, medfører dette en Udgift af 40 Mill. Kr., hvoraf de 20—22 Mill. betales for Klid, Oliekager og Mais, Resten for fremmed Korn.

Indkjøbet af kunstig Gjødning medtager aarlig omtr. 1,5 à 2 Mill. Kr. Foruden de 52 Mill. Pd. kunstig Gjødning, der ifølge foranstaaende Tabel findes indført her i Landet i sidste Landbrugsaar, er tillige indført 12,1 Mill. Pd. Kainit og 3,9 Mill. Pd. Chilesalpeter. Det er for de to sidstnævnte Gjødningers Vedkommende en

Forøgelse, for 8 Aar siden indførtes kun 0,3 Mill. Pd. Kainit), men for de øvrige kunstige Gjødningsmidler en Nedgang; thi Overskudsindførslen var

1891—92	—	70,0	Mill. Pd.	foruden	5,6	Mill. Pd.	Kainit
1892—93	—	61,7	»	»	—	8,6	»
1893—94	—	68,0	»	»	—	9,2	»
1894—95	—	63,9	»	»	—	10,9	»
1895—96	—	52,2	»	»	—	12,1	»

Den jyske Gjødningsforening har i det forløbne Aar fordelt omtrent samme Mængde, 3,2 Mill. Pd., kunstig Gjødning som i det foregaaende, og tilbyder sine Medlemmer for 1897 de følgende Gjødninger til den vedføjede Pris, hvori er indbefattet de 11 Øre pr. 100 Pd. til Dækning af Omkostninger; til Sammenligning sættes i Klamme efter hver Gjødning den sidste Aar betalte Pris: 11½ pCt. Superfosfat til 2,11 Kr. (ifjor 2,25 Kr.). 19 pCt. Superfosfat 3,16 (3,46), 17 pCt. Thomas Fosfatmel 2,11 (2,25), 15 pCt. Kaligjødning 241 (2,70), 12 pCt. Kainit 2,01 (2,20), Benmel med 20½ pCt. vandfri Fosforsyre og 4¼ pCt. Kvælstof 4,36 (5,45), opløst Peru Guano med 6½ pCt. Kvælstof og 9 pCt. opløselig Fosforsyre 7,61 (8,64) og norsk Fiskeguano 6,71 (7,40), samt Chilisalpeter med 15½ pCt. Kvælstof til 7,46 Kr. — Alle Gjødningsarterne ere altsaa atter iaar billigere, endog betydelig billigere, og der er ingen Tvivl om, at den nu kan anvendes med betydelig Fordel, naar de nødvendige Forprøver paa Jorderne foretages, saaledes som det ifjor omtaltes i Aarsoversigten, at Kjøbenhavns Amts Landboforening havde iværksat ved Konsulent K. Hansens velvillige Bistand. Den forløbne Sommer med sin stærke Tørke synes at have stadfæstet den af Konsulent P. Nielsen først fremsatte Paastand om, at vi ofte have ødslet, ja ligefrem skadet — ved en for stærk Gjødskning med Fosforsyre, der fremskynder Modningen og sætter Planten af Væxten. Dette Fænomen

iagttoges netop i Sommer paa mange stærkt fosforsyre-gjødede Kornmarker og Roemarkers.

Hovedvægten maa imidlertid selvfølgelig tillægges Staldgjødningen og dens Behandling, og er man end i den sidste halve Snes Aar meget almindelig kommet ind paa at opsamle Ajlen istedetfor at lade den løbe bort, saa at ethvert veldrevet Landbrug nu i Reglen har sin — om end næsten altid for lille — Ajlekumme, saa staaer der dog overordentlig meget tilbage at udrette paa dette Punkt, og intetsteds vil der være større Kapitaler at vinde for Landbruget end ved at komme til en omhyggelig Opsamling, forstandig Behandling og økonomisk Anvendelse af den store Mængde værdifulde Staldgjødning, der nu produceres ved de fleste Bedrifter. Landhusholdningsselskabet foranledigede i Februar 1896 en indgaaende Drøftelse herom og om dertil sigtende Forsøg med en Kreds af praktiske Landmænd, Videnskabsmænd og Forsøgskonsulenterne, og ved Forsøgsstationerne forberedes Foranstaltninger i denne Retning; — de taale ikke at opsættes.

Af Grundforbedringer udføres i disse Aar meget lidt; dels er Dræningen afsluttet de fleste Steder, om ingenlunde alle, dels fattes, som der skrives i en Beretning fra Midtjylland, »baade Midler og Tillid til Fremtiden til at iværksætte større Foranstaltninger paa det landøkonomiske Omraade«. Forbedringer paa Enge og Moser med Jord-Kjørsel, Kulturarbejder og Gjødskning turde være de væsentligste i Forbindelse med Plantninger paa unyttet Jord. — I Driften foregaar ikke store Ændringer; en Indskrænkning af Hvedearealet og samtidig af Renbrakken paa de sydlige Øer, og i flere Egne en større Vægt paa Foderafgrøder er det væsentligste.

Paa Redskabs- og Maskinomraadet skal bemærkes Bevægelsen for at skaffe de amerikanske Plovformer Indgang her i Landet, og som blandt andet foranledigede Landhusholdningsselskabets Maskin-

udvalg til i Oktober at foranstalte en sammenlignende Plovprøve paa Birkholm mellem amerikanske Svingplove og de bedste af vore egne Plove, hvilken Prøve ubetinget faldt ud til de førstes Fordel. Samme Maskinudvalg afholdt en Prøve med Radsaamaskiner, Gjødningsmøller og Gjødningssspredere ved Hillerød i den forløbne Sommer og assisterede den jydsk Fællesforening ved det Redskabsskue, denne ordnede sammen med sit store aarlige Dyrskue, der iaar afholdtes i Holstebro. Udvalget forbereder en Prøve med Vogne til Arbejdsbrug, samt med Pomper og Vandlæsningsapparater. Hovedinteressen paa Redskabsomraadet maa iøvrigt nu nærmest siges at samle sig om de Bestræbelser, der paa ulige Vis iværksættes, for at udnytte en anden Bevægkraft end Hestene. De elektriske Sporvogne have med Held brudt Banen; Forsøg med Motorvogne, drevne ved Petroleum og Elektricitet, foranstaltes mange Steder i Udlandet og have allerede fundet Plads i Livets daglige Trafik i enkelte Byer. Ved det store tyske Landbrugsmøde, der d. 17—21 Juni 1897 skal afholdes i Hamburg, er udstedt 2 Præmier paa henholdsvis 2000 og 1000 Mark for den bedste Plov, drevet ved mekanisk Kraft, og extra en Præmie paa 2000 Kr. for den bedste ved Elektricitet drevne Plov. — Paa Mejeriomraadet fremkommer stadig nye eller forbedrede Maskiner og Apparater; — særlig har Opmærksomheden i det forløbne Aar samlet sig om fuldt paalidelige Pasteuriseringsapparater. Betydelig Opmærksomhed vakte den ved Landmandsmødet i Malmö fremstillede Malkemaskine af de Laval. Den vil i nær Fremtid blive prøvet her i Landet.

Iøvrigt skulle vi henvise til den særlige Aarsoversigt, der vil blive meddelt om Redskaber og Maskiner af Statskonsulent Denker, ligesom ogsaa til de tilsvarende Beretninger i dette Hefte om Planteavlen af Forsøgsbestyrer K. Hansen, om Husdyrbruget af Statskonsulent A. Appel, om Hesteavlen af Statskonsulent J. Jensen og

om Mejeribruget af Konsulent B. Bøggild og her kun kortelig bemærke enkelte Hovedpunkter. — Af Forpagter Sonne som Forsøgsleder for Landhusholdningsselskabets Hvede- og Maltbygudvalg er afgivet en 10 Aarsberetning om Hvedeavlen; han opfordrer til at prøve de anbefalede Bygsorter, han ledede Udstillingerne af Maltbyg i November i Kjøbenhavn og gik med 50 af de bedste Prøver til de engelske Bryggerses store aarlige Maltbygdstilling i London, hvorfra det danske Maltbyg hjembragte 3 Præmier. Bestræbelserne efter atter at give Kartofflen, hvis Dyrkning er mere betrygget end tidligere ved Brugen af gode tildels sygdomsfrie Sorter, teknisk Anvendelse baade til Brændevinsbrænding (i Hornsherred) og til Fabrikation af Kartoffelmel og Stivelse (i Jylland), hvoraf vi aarlig indføre 7—8 Mill. Pd., fortsættes; nye Kartoffelsorter f. Ex. Freemans, der paa Grund af sin Tidlighed og Velsmag og Holdbarhed mod Sygdom har vundet megen Udbredelse i Amerika, prøves ligesom ogsaa nye Maskiner baade til Lægning og Optagning af Kartoffler, der ville vise sig nødvendige ved Dyrkning af Kartoffler i større Stil, eftersom det stedse bliver vanskeligere at skaffe den nødvendige Haandkraft. Den i forrige Aarsoversigt omtalte store Indførsel af dansk Hvidkaal til Amerika, der indbringer 2—300000 Kr. om Aaret og skyldes vor Amagerkaals Fortræffelighed (Fasthed og Holdbarhed), trues ved et uforstandigt Salg af Amagerfrø til Amerika, der da kan frigjøre sig for Indførslen af selve Kaalhovederne, der altid betingede en god Pris hen paa Vinteren, naar den løse amerikanske Kaal ikke længer duede. — I de lettere Egne vinder Seredella en ikke ringe Udbredelse.

Paa Husdyrbrugets Omraade skal foruden hvad foran er nævnt fremdrages: Professor Bangs og Dyr læge Stribolts Opdagelse af Bakterien, der forvolder den smitsomme og for mange Besætninger ødelæggende Kalvekastning; den i Hovedsagen almindelige Tilfredshed med Fodring med Melasse, som derfor

ogsaa breder sig; en Indførsel af 87 Stkr. Yerseykvæg ved Godsejer Jørgen Larsen til Gaarbogaard, en fortsat Virksomhed for Præmiering af hele Kvæghold, der nu er eller agtes optaget i alle Landets 4 Hovedprovinser; vor vellykkede delvise Deltagelse i Dyrskuet ved Landmandsmødet i Malmö samt endelig de store aarlige Dyrskuer, der af Fællesforeningerne iaar afholdtes i Odense d. 19—20 Juni, i Maribo d. 25 og 26 Juni og i Holstebro d. 10—12 Juli.

Om de store Fremskridt paa Mejeriomraadet er foran talt; endnu skal tilføjes, at der i Vinteren 1895—96 ved Landhusholdningsselskabets Medvirkning af Grosserer Holbeck med Held blev foretaget et større Forsøg gennem flere Maaneder paa at sende fineste fersk Smør ind paa Parisermarkedet, hvilket Forsøg fortsættes i indeværende Vinter; at den ved Smørpakkeriet i Esbjerg iværksatte Egalisering og Forsendelse ventelig ogsaa vil finde Efterligning for det salte Smørs Vedkommende, hvortil Konsulent Faber varmt opfordrede i et instruktivt Foredrag ved Smørudstillingen i Esbjerg sidstledne December; at der d. 15 April af Ministeriet er bleven ansat en 4. Lokal-Mejerikonsulent, Petersen, med Bopæl i Skive; at Konsulent Bøggilds store indholdsrige Værk om Mejeribrugget er udkommet i 2den Udgave; at Smørprisstatistikens vejledende Værdi for Producent og Exportør er bleven stadfæstet i Praxis, hvorfor Fællesforeningernes Ugemeddelelser fra 1 Januar ville 1897 blive offentliggjorte; samt endelig at de i de senere Aar af Fællesforeningerne og Mejeristforeningen iværksatte aarlige provinsielle Mejeriudstillinger ere blevne afholdte i Aalborg 25 Januar, i Odense 21 og 22 Marts, i Slagelse 4 og 5 September og i Esbjerg 11—12 Decemeber.

Undre kan det ikke, at Sindene, naar Landet saa overvejende har koncentreret sin Produktionskraft paa saa følsomme Varer som Smør, Flæsk og Æg, let opskræmmes, naar der med Rette eller Urette rejses

Klager om en langsom, mangelfuld og mislig Transport af disse Varer til deres Bestemmelsessted i England, og man maa da ikke lægge for megen Vægt paa, om der under en saadan stærk Bevægelse ogsaa fremkommer mange stærke Anker og Domme, der nærmest kun røbe Ukjendskab til de virkelige Forhold; naar Bevægelsen indeholder en sund Kjærne og faaer det nødvendige medierende Korrektiv mod de Urimeligheder, hvormed den enkeltvis kan skeje ud, da naaes som oftest noget godt, og da er den ofte nødvendig for at bringe ud over stagnerende Tilstande. Dette har Aaret 1896 været Vidne til herhjemme; baade i Forsamlinger og paa Thinge rettedes voldsomme Angreb navnlig paa det forenede Dampskibsselskab og paa Besørgelsen af den subventionerede Udførselslinie fra Esbjerg over Parkeston til London. Resultatet er blevet, at de yderliggaaende Krav og utopiske Fordringer efterhaanden ere stilnede af og forladede, men at der paa den anden Side af de forskjellige Dampskibsselskaber, der besørge Trafikken, er blevet foretaget betydelige Forbedringer saavel med nye Skibe, som med Køleapparater i de ældre Skibe. Allerede d. 14 Maj mødte Dampskibet »Rona«, der sejler mellem Kjøbenhavn og Leith og tilhører Currie & Co. (ved C. K. Hansen) med Køleapparat og senere tillige Søsterskibet »Torsa«, der gaar i samme Route. I Juni satte Wilson & Co. i Hull (ogsaa C. K. Hansen) det nye smukke Dampskib »Zero« med Koldluftmaskiner ind i Routen Kjøbenhavn—Hull; D. 15 Juli optog det forenede Dampskibsselskabs nye Skib »N. J. Fjord« Tirsdagstouren fra Esbjerg til Parkeston og d. 22 Oktbr. meldte samme Selskabs store nye Skib »Ficaria«, begge udstyrede efter Nutidens Krav, sig til Tjeneste i Routen Kjøbenhavn—Newcastle.

Ved Siden heraf ønskede Landbrugsminister Sehested at erholde en samlet og afprøvet Fremstilling af de Krav, der maatte raade mellem alle Interesserede angaaende vore Landbrugsprodukters Forsen-

delse saavel med Dampskibe som Jernbaner og opfordrede Landhusholdningsselskabet til at tilvejebringe en saadan Fremstilling. Dette afholdt da i Løbet af Oktober flere Møder, hvori deltog Repræsentanter for Statsbanerne og de forskjellige Dampskibsselskaber, for Fællesforeningerne, Mejeriforeningerne og Mejeristforeningen, for Slagterierne og Handelsstanden, ligesom ogsaa enkelte særlig indbudte sagkyndige Mænd som Prof. Segelcke, Hofjægermester Fr. Friis og Konsulenterne Faber og Arup; og som Resultatet af de meget indgaaende Forhandlinger tilstilledes dernæst Ministeriet en Række af Forslag ledsagede af Forhandlingsprotokollen og den af Landhusholdningsselskabet udarbejdede Indstilling. Det tør ventes, at der ved begge de her anførte Midler i 1896 er ydet et vigtigt Bidrag til en Udvikling og Forbedring af Forsendelsen af vore Landbrugsprodukter.

Pengemarkedet har været rigeligt hele Aaret, hvor betryggende Sikkerhed kunde stilles, og steg Diskontoen end ved Aarets Slutning, er den nu atter nedsat. Af ret væsentlig Betydning er den Bestemmelse, som Nationalbankens Direktion traf i Slutningen af Aaret om 1) at Renten af Laan paa Prioritetsobligationer, der tidligere var $\frac{1}{2}$ pCt. højere, end naar der deponeeres Børspapirer, nu er sat til den laveste Diskonto paa disse, og 2) at det er bleven paalagt Filialerne at diskontere Landmandsvexler lig med Kjøbmandsvexler, hvor den nødvendige Sikkerhed bydes. Disse Bestemmelser, hvorved den hidtidige Ordning, der med Rette havde bragt nogen Misstemning blandt Landmændene og efterhaanden ført en stor Del af disse bort fra at benytte Nationalbanken, ville ventelig redressere dette ikke uvæsentlige Forhold.

I nær Forbindelse hermed maa nævnes, at Landbrugets Bogholderi, der lader saa meget tilbage at ønske, atter er sat paa Dagsordenen ved den det foregaaende Aar af Proprietær Schroll paa Landhushold-

ningssselskabets Foranledning udarbejdede Vejledning i Landbrugsbogholderi, efterfulgt af hans Eoredrag i Selskabet og af et senere Foredrag (i Januar 1896) af Direktør C. V. Slomann. Landbrugsregnskabet, der har Ærinde i enhver Gren af Bedriften, har særlig medført en udførlig Drøftelse af Besætningens økonomiske Vinterfodring. I Stilhed, men som det synes med Held, arbejdes der videre i den i det sydlige Jylland dannede lokale Kontrolforening for en mindre Kreds af Gaardbrug, hvor man ved en antagen Medhjælper søger at samle Momenter til en kritisk Kontrol med sin Besætning, Fodring og Mælkeproduktion. Denne heldige og utvivlsomt saare nyttige Foranstaltning er i det forløbne Aar bleven efterfulgt flere andre Steder i Landet og vil efter al Rimelighed blive en virksom Faktor til Gjennemførelse af en økonomisk Drift.

Paa Undervisningsomraadet skal nævnes, at Direktøren for den kgl. Vet. & Landbohøjskole, General C. A. F. Thomsen, der overtog Pladsen som saadan efter Gehejmerraad Fenger 1884, og som har haft en væsentlig Del i Gjennemførelsen af Loven af 12te April 1892 angaaende den omfattende Udvidelse, hvorom vi gav Meddelelse i forrige Aarsoversigt, afgik ved Døden d. 28 Juni, og d. 18 Juli blev Forstanderen for Forsøgs-laboratoriet, Hofjægermester Fr. Friis tillige beskikket til Direktør for den nævnte Lærestalt, et Valg som Landbruget modtog med megen Tilfredsstillelse i Erkjendelse af det fortrolige Kjendskab han gennem en Række af halvofficielle og officielle Stillinger havde lagt for Dagen til dets Tarv og Trang. — Blandt vore Landboskoler fejrede Tune Skole ved et Møde d. 10 og 11 Septbr. sit 25 Aars Jubilæum; den hidtidige Forstander Svendsen saa sig af Helbredshensyn samtidig nødsaget til at nedlægge sin Stilling for denne Skole, men han modtog ved denne Lejlighed som ogsaa ved Hs. Majestæt Kongens Udmærkelse en Række af Vidnesbyrd om den Ag-

telse og Taknemlighed, hvormed vide Kredse i Folket ser hen paa hans fortjenstfulde Virksomhed som Forstander, Lærer og Forfatter. Konsulent Brinck-Lassen fra Roeskilde Amts Landboforening overtog samtidig Pladsen som Skolens Forstander. En ny Landboskole er i Efteraaret oprettet i Ødum pr. Hadsten af Landbrugskandidat Nyboe, indtil da Lærer ved Malling Landboskole, og Landbrugskandidat E. Jørgensen fra Lyngby Landboskole overtog i Foraaret Forstanderpladsen ved Abed Højskole paa Lolland. — Dansk Markfrøkontrol fejrede iaar sin 25aarige Bestaaen, og Direktør Rostrup udgav i den Anledning et Festskrift.

Arbejdsforholdene have ikke undergaaet nogen væsentlig Ændring i det forløbne Aar. Der har de fleste Steder været tilstrækkelig Arbejdskraft undtagen af Malkepiger, ligesom ogsaa en Tilgang af svenske og polske Piger er nødvendig for de stærkt roedyrkende Egne. Lønnen er ikke i Stigning, men mange Steder forlader man Karlesystemet og gaaer over til gifte Plovmand, skjøndt de ere dyrere, da man finder en paalideligere Arbejdsstyrke i disse. Thi med Hensyn til de Unge klages der ret almindeligt over, at Arbejdsydelsen forringes ligesom ogsaa over at Arbejdet ikke omfattes med den samme Samvittighedsfuldhed som tidligere, og man er tilbøjelig til at give Tidsaanden, særlig som den paavirkes af Socialismen og former sig i de saakaldte Arbejderforeninger, Skylden herfor. I Modsætning her til fremhæves i en Beretning fra Vendsyssel, at vel aftager Lysten til og Ydelsen af de forrige Tidens strengere Arbejder, men »Arbejdernes Intelligents og Dygtighed paa særlige Omraader højner sig, og der er ogsaa blandt disse ligesom ved at uddanne sig Specialister«; og i en Beretning fra Frederitseggen udtales: »Tidligere drog de bedste Arbejdere til Amerika, nu til Byerne; men derfor maa man ikke kalde dem, der blive tilbage, daarlige; — det haarde Slid, der tidligere krævedes af Folkene, særlig af Husmændene, og som gjorde Folk gamle

før Tiden, er ikke nu saa almindeligt, men det er ret naturligt, at den, der gennem sit haarde Arbejde saa væsentlig har baaret det danske Landbrug frem, ogsaa nu ønsker at deltage i dets Goder.«

Et af de glædeligste Punkter i den nuværende Tid er den overordentlig livlige og dygtige Udvikling, der kjendes i en Mængde Husmandsbrug, takket være Præmieringen, Husmandsrejserne, Andelsvirksomheden og den gode Dagløn, der sætter ham i Stand til at samle det Nødvendige til ved Husmandskreditforeningernes Hjælp at komme i Besiddelse af et Hus med Jord. Men enhver Experimentering paa Husmandsbrugets Omraade er mislig, og der skrives i en Beretning fra Vestjylland: »De Husmandsbrug, der ere mest lønnende, ere de, der føres i samme Retning som Gaardmændene og lægge Vægten paa den dyriske Produktion; de, der kaste sig over den mere havemæssige Dyrkning, for med Spaden at vinde en Præmie, naa derimod mindre langt.«

Fæste vi derefter Blikket paa Landbrugets Administration og ledende Institutioner og Foreninger, da maa først og fremmest nævnes den betydningsfulde Foranstaltning, der i saa Henseende blev truffen af Hs. Maj. Kongen ved d. 22 Maj 1896 at oprette et Landbrugsministerium og til Landbrugsminister at udnævne Departementschef K. Sehested i Indenrigsministeriet. Dette Ønske, at erholde et eget Landbrugsministerium, har ofte været fremme i den landøkonomiske Drøftelse og har ogsaa til Tider været Gjenstand for en mere indgaaende Drøftelse; 1879 fremkom Ønsket herom fra den jyske Fællesforening, men da først Kmhr. E. Skeel og dernæst Godsejer Ingerslev, der begge vare nøje fortrolige med Landbruget, bleve Indenrigsministre, følte ingen særlig Trang til et saadant Ministerium, ligesaa lidt som da Indenrigsministeriet, ved Ingerslevs Overgang til Trafikministeriet, overtoges af daværende Departementschef Hørring, der gennem denne sin Stilling i Forbindelse med hans store administrative

Dygtighed havde erhvervet sig et nøje Kjendskab til Landbrugets Organisation og de der virkende Kræfter. Men da Ingerslev døde, og Trafikministeriet, der nærmest af Hensyn til ham var udsondret fra Indenrigsministeriet, atter skulde besættes, befandtes det rigtigere og erholdt da Kongens Billigelse at føre Trafikforholdene tilbage under Indenrigsministeriet og i det Sted fra dette at udsondre til et særskilt Ministerium den store Mængde Landbosager, der i Løbet af de sidste 15—20 Aar havde samlet sig op under Indenrigsministeriet. Valget maatte da naturlig falde paa den Mand, der, udsprungen af en Slægt som paa forskjellig Viis har staaet i nøje Pagt med det danske Landbrug, selv følte sig nøje knyttet til det, og som med en betydelig Selvstændighed havde ledet det daværende Landbrugsdepartement og derved havt fornyet Lejlighed til at godtgjøre den Interesse, hvormed han omsluttede Landbruget, ligesom ogsaa hans nære Forhold til mange ledende Mænd i Landbruget maatte udpege ham til Leder af denne betydningsfulde Plads, der er særlig vigtig, men ogsaa særlig vanskelig paa en Tid, da der næsten overalt er Modbør, som gjør det saa meget vanskeligere at finde Vej gennem den Mangfoldighed af Hindringer og Tryk, der nu ligesom spærre for det danske Landbrugs lykkelige Trivsel paa en for dets Brugere tilfredsstillende Maade.

Om de ledende Landbrugsorganisationers Virksomhed i det forløbne Aar er der dels lejlighedsvis talt i det foregaaende, dels indeholder dette Hefte Meddelelse om Landhusholdningsselskabets Generalforsamling i December, hvor der gjordes Rede for dets Virksomhed. Vi kunne derfor indskrænke os til her at notere, at Fællesforeningernes Delegeretmøder afholdtes henholdsvis i Aarhus d. 30 Septbr. og 1 Oktbr., i Odense d. 28 Novbr. og i Kjøbenhavn d. 27 og 28 Novbr. Ligesom disse Foreninger indbyrdes forhandle om større Fællesspørgsmaal, saaledes have de ogsaa i Aarets Løb ved forskellige Lejligheder drøftet saadanne sammen

med det kgl. Landhusholdningsselskab. — Foruden i de her i Landet afholdte foran nævnte Dyrskuer og Mejeriudstillinger, deltog det danske Landbrug ogsaa med jyske Heste og fynsk Kvæg i det 18de alm. svenske Landbrugsmøde i Malmö fra 1—6 Juli, ved samme Lejlighed gjordes de første Skridt til den Forening af Landbrugskandidater, der konstituerede sig d. 18 Decbr. 1896 paa Landbohøjskolen, og som har faaet stærk Tilslutning samt valgt Inspektør P. Fejlberg til sin Formand og »Ugeskrift for Landmænd« til sit Medlemsblad. Det danske Landbrug var ogsaa repræsenteret ved den internationale Landbrugskongres i Budapest fra 17—20 Septbr., der afholdtes i Forbindelse med den glimrende og vidunderlige Jubilæumsudstilling i Anledning af Ungarns tusindaarige Bestaaen. Kongressen var samlet om det ene Spørgsmaal: Aarsagerne til Kornets Prissald og Midlerne til at afhjælpe dem, og var i dette Øjemed delt i 3 Sektioner nemlig for 1, Produktion, 2, Samfærdsels- og Handelsforholdene og 3, Told- og Kreditforholdene. Det direkte Udbytte for selve Sagens Skyld af en saadan Kongres er næppe stort, da de forskjellige Staters Stilling til Spørgsmaal paavirkes og bestemmes af ulige Momenter, men de Bekjendtskaber, der stiftes, og Meningsudvexlinger, der finder Sted ogsaa om andre Landbrugsspørgsmaal mellem Mænd fra alle Lande, kan ikke frakjendes sin store Betydning. Hvor man da tillige samles om Spørgsmaal af neutral Art, hvor der ikke opstaar Gnidninger af Særinteresser, vil Udbyttet blive dobbelt, og det er os derfor en Glæde endnu at kunne tilføje, at det kgl. svenske Landbrugsakademi har indbudt alle Nordens 3 Riger til en nordisk Landbrugskongres i Stockholm fra den 20.—22. Juli i den kommende Sommer.

Det danske Landbrug har i 1896 ved Døden mistet to af sine fortjenstfuldeste Mænd, — den ene nærmest tilhørende den forrige Generation, om end til det sidste omsluttende Landbruget med varm Interesse, — den anden endnu staaende paa sin indflydelsesrige Plads midt i den Arbejdskreds, der i Nutiden staar til Ansvar for Ledelsen og Udviklingen af det danske Landbrug. Tidsskriftet skal i ærbødig Taknemlighed derfor slutte sig i korte Træk fremdrage Hovedpunkterne af disse to Mænds Virksomhed for vort Landbrug.

Christian Emil Greve Kragh-Juel-Vind-Frijs til Grevskabet Frijsenborg var født d. 8. December 1817, overtog 1849, altsaa i en Alder af 32 Aar, ifølge Faderens Ønske Styrelsen af den nordlige Del af dette Danmarks største Gods, der dengang omfattede 8 Kvadratomile, 5000 Tdr. Hartkorn, med 12 større Gaarde og henimod 1000 Bøndergaarde, 29 Kirker og omtr. 10,000 Tdr. Ld. Skov, samlende sig dels om Grevskabets nordlige Hovedsæde, Frijsenborg, dels om det sydlige, Boller, ved Horsens. 1860, efter Faderens Død, overtog han ligeledes den sydlige Del af Godset, succederede 1867 i Stamhuset Stensballegaard, og 1882 overdrog han sin Søn, Lehns greve Mogens Frijs, den nordlige Del af Godset. Hans høje Stilling, store Rigdom og gode Evner drog ham selvfølgelig paa mange Maader ind i officiel Virksomhed, og skjøndt hans Tilbøjelighed ingenlunde laa i denne Retning, varetog han dog med aldrig svigtende Samvittighedsfuldhed og Opofrelse de Hverv, han i saa Henseende paatog sig. Efter i 1858 at være indvalgt i Landstinget, faldt Kongens Kald naturlig paa ham, da det efter den ulykkelige Krig 1864 gjaldt om at bringe den derefter følgende Forfatningskamp til Afslutning, og den 6. November 1865 overtog han Dannelsen af den Regering, der under hans formaaende Ledelse ikke blot gennemførte den gennemsete Grundlov af 28. Juli 1866, men under hvis 5aarige Ledelse der ogsaa gennemførtes mange og meget betydningsfulde Love baade paa

det økonomiske Omraade (Kommunallovene af 1867 og 68, betydelige Jernbanelove [under daværende Indenrigsminister Estrup], almindelig borgerlig Straffelov af 1866, Hærloven af 1867, Søværnets Ordning 1868), og frisindede Love paa det aandelige Omraade (Valgmenighedsloven af 1868, Godkjendelse af Methodisterne (1865), om Eftertryk (1868), Skolevæsenet (1867) osv.). Endnu efter at han var fratraadt som Minister, paakaldtes i skæbnesvangre Øjeblikke hans Evne til at underhandle om de allervigtigste Spørgsmaal, saaledes som da den fransk-tyske Krig udbrød, og Frankrig vilde søge at drage os ind i denne.

Men hvor fortjenstfuld al denne hans Virksomhed end var, skal dog her nærmest dvæles ved og med Tak mindes, hvad han som stor og indflydelsesrig Godsbesidder har været for det danske Landbrug ved de lysende Exempler, han paa sit vidtstrakte Gods stillede dette for Øje. Men denne Virksomhed er saa rig og mangfoldig, at vi blot antydningvis kunne betegne den; — thi hvilken Række af Arbejder kan ikke udføres i 50 Aar, naar store Midler, rige Evner og en utrættelig Virksomhedstrang ere forenede, og naar en levende Interesse for dansk Landbrugs Fremgang er den røde Traad, som gaar igjennem Alt.

Samtidig med Tesdorpf og Valentinere begyndte Grev Frijs Dræningen af sine store Ejendomme og gennemførte Arbejdet med stor Energi; — da Spørgsmaalet om Besætningernes Forbedring og Mejeridriftens Udvikling stod paa Dagsordenen, skaffede han sig fortrinlige Besætninger paa de fleste af Gaardene, der dengang paa Frijsenborg, ligesom paa Ourupgaard og Gjeddesdal, styredes af Husbonden selv; — da man i Sverrig havde begyndt Mosekultur efter nyere Methoder, var han den første, der herhjemme optog dem og med en mærkelig Sikkerhed forstod at vælge just de Former, der have vist sig livskraftige, saa at man nu, femti Aar efter at han begyndte, ikke har kunnet finde væsentlig bedre Methoder, end han allerede dengang anvendte; — og da

Forholdene havde ført med sig, at han maatte overtage den tildels mishandlede Udtørring af Søborg Sø i det nordlige Sælland, gennemførte han her med Inspektør Feilberg til sin Assistance paa en saa dygtig og kraftig Maade en ordentlig Tørlægning af denne Sø, at den staar som et smukt Blad i vort Lands ellers som oftest sørgelige Historie paa dette Omraade. Det var det sunde, klare Blik for det væsentlige i enhver Sag, der her, som i hans politiske Virksomhed, hjalp ham ud over de utallige Skjær og Afveje, en Fremskridtsbevægelse er udsat for at forstyrres af.

Ogsaa hans vidtstrakte Skove bære paa mange Maader Vidnesbyrd om hans dygtige Ledelse, og saavel Oprettelsen af Cellulosefabrikken ved Hinnerup som af Trævarefabrikken »Bastian« i Horsens vare Frugten af hans Omsorg for en fyldig Udnyttelse af Skovens Produkter. — Intet Under derfor, at Tanken naturlig faldt paa ham, Landbrugeren og Industrimanden, da det gjaldt om at faa en fuldt ud repræsentativ Personlighed i Spidsen for den store nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i Kjøbenhavn 1888, og at han, forud dækket med Hæder og Anseelse, trods sin høje Alder paatog sig dette Hverv, er maaske det klareste Vidnesbyrd om den varme Interesse, hvormed han altid omsluttede alt, hvad der kunde være Danmark til Ære og Gavn og støtte Udviklingen af dets borgerlige Erhverv.

»Noblesse oblige« var ikke for Grev Frijs en tom Talemaade, han følte sine Forpligtelser baade som Adelsmand og stor Godsejer, og de Tusinder, der paa en eller anden Maade ere komne i Berøring med ham, ville have bevaret en levende Følelse af, at alt smaalt og egenkjerligt laa ham fjærnt; han gik lige løs paa enhver Op-gave, han paatog sig, undertiden maaske noget hurtigere end forsigtige Hensyn gjorde ønskeligt, men altid med en sikker, instinktmæssig Følelse af, hvor Tyngdepunktet laa, og hvad der var Hovedsagen — en fortræffelig Egenskab for en stor Godsejer, saameget mere som hans

skarpe Blik for Mennesker, deres Evner og Ejendommeligheder, gav ham selv en udviklet Evne til at finde og benytte den Assistance, som enhver Sags Gjennemførelse krævede; uden at fortabe sig i Detail kunde han være den Ledende og Styrende, saaledes som det naturligt passer for den, der har meget at forvalte og let kunde udsættes for at tabe Oversigten ved at overvældes af Enkelthederne.

Men hørte Lehnsgreve Frijs end til de Store i Samfundet, glemte han dog aldrig de Smaa i Samfundet; — ligesom Arbejdet var ham kjært, vare Arbejderne ham kjære, og det, hvoraf dog til Slutning al menneskelig Værdi er afhængig: et trofast, kjærligt, medfølelsende Hjærte ligeoverfor al Sorg og Nød, var ham en medfødt Gave fra hans Barndomshjem, og lod ham jævnlig lukke Øjet for Bedriftens økonomiske Ballance. —

Da fra Landmandsmødet i Viborg 1875 flere Hundrede af Deltagerne foretog en Udflugt til Frijsenborg, kjørte man fra Hinnerup Station i en uoverskuelig Vognrække gennem Skovene til Frijsenborg, hvor Slottet just var restaureret, og et Telt var opført i Haven; under Maaltidet bragte Professor Prosch Excellencen Forsamlingens Tak for Skove, Marker og storartet Gjæstfrihed med de Ord: »Vi have endnu mægtige Ege i Danmarks Skove, som Excellencen har viist os, og under hvis Grene der er Læ og Hvile, og vi have endnu fremragende Personligheder, hvis Virksomhed skaber Lykke og Fred for Tusinder.«

Hvor Vejen fra Hammel støder til Frijsenborg Park har en taknemlig Befolkning paa Godserne rejst den Broncestatue, der kan minde Efterslægten om den Mand, der opbyggede Kirkerne, ordnede Landbruget for Store og Smaa, udgravede og kultiverede Moserne. Jævn og tarvelig staar han der i daglig Arbejdsdragt og lange Støvler, som han færdedes i Mark og Enge, og Kunstneren har derigjennem vist det Centrale i hans Virksomhed: »Arbejdet«, der begyndte, da han i Slutningen

af Fyrrerne overtog Søbygaards Drift, og først endte den 12te i Oktober 1896, da han lukkede sine Øjne. —

Hans Peter Ingerslev til Marselisborg har ogsaa baade i det praktiske Landbrug og i sin offentlige Virksomhed indlagt sig Fortjenester, der sent ville glemmes, men med al Anerkjendelse af hans umiddelbare Virksomhed som Landmand er det dog her paa det sidstnævnte Omraade, at Tyngdepunktet ligger. Han er født paa Rugaard ved Æbeltoft den 3. Maj 1831, men da Faderen allerede 1835 flyttede til Marselisborg, blev dette hans egentlige Hjem, hvortil hans Ungdomsminder knyttedes, og hvor hans Manddomsgjerning for en væsentlig Del faldt. Thi efter 1849 at være bleven Student, opgav han snart det juridiske Studium for at vie sine Kræfter til det praktiske Landbrug, først som Forpagter og fra 1864 som Ejer af Fædrenegaarden. Snart udviklede sig her under hans dygtige og intelligente Ledelse et Agerbrug, et Kvæghold og en Mejeridrift, der i hine Aar med Rette nævnedes blandt de fremmeligste i Landet, samtidig følgende rationelle Principer og planlagte med stor praktisk Sans. Det var særlig denne i Forbindelse med hans levende Interesse for offentlige Anliggender, der tillige hurtig førte ham ind i de kommunale Raad, baade for Sogn og Amt, og ogsaa kaldte ham til levende Deltagelse i Foranstaltninger af økonomisk Art, saaledes som Formand for det jydsk-engelske Dampskibsselskab, Formand i Repræsentantskabet for den almindelige Brandforsikring for Landbygninger, Medlem af Bestyrelsen for de danske Sukkerfabrikker, hvis Virksomhed for Sukkerroedyrkingen han hilste med Glæde og Forventning, — men særlig maatte han føres i virksomt Samarbejde med de landøkonomiske Foreninger, blev Formand i Amtets Landboforening og i Foreningen af jydsk Landboforeninger, Medlem af Landhusholdningssselskabets Bestyrelsesraad, var den væsentligste Bærer af Landmandsmødet i Aarhus 1866 osv. osv., og

paa alle Steder viste han sig baade initiativtagende og i fremtrædende Grad handledygtig.

1873, altsaa 42 Aar gammel, førtes han ind paa den politiske Bane ved Folkethingsvalget i Aarhus, og fra nu af ejede denne Side af hans Virksomhed hans overvejende Interesse, thi han saa snart, at der her var Opgaver at løse af en endnu mere omfattende Betydning og af en endnu mere indgribende Virkning for det borgerlige Erhvervslivs Trivsel og Udvikling. Han medbragte hertil ikke blot den rige Erfaring fra sin hidtidige økonomiske Virksomhed, men ogsaa, hvad der har saa afgjørende Betydning for Mænd i offentlige Stillinger, en betydelig Evne til at forhandle med Modstandere og hos disse vinde Øre for sine Anskuelser. Dette i Forbindelse med en betydelig Dygtighed som taktisk Politiker bragte ham snart i en fremskudt ledende Stilling paa Rigsdagen (fra 1884 som Landsthingsmand), og allerede Aaret efter overtog han i Ministeriet Estrup den overordentlig omfattende og vigtige Stilling som Indenrigsminister, som han under hele Konflikttiden varetog, indtil han — vel nærmest af Helbredshensyn — i Begyndelsen af 1894 blev Minister for de offentlige Arbejder, der efterhaanden vare komne til at interessere ham i særlig Grad. Det skyldes da ogsaa særlig hans praktiske Indsigt, djærve Energi og politiske Takt, at han i disse for den borgerlige Lovgivning lidet gunstige Aar formaaede at faa gennemført en Række af betydningsfulde Love til Støtte for Landbruget, Industrien, Handelen og Kommunikationsmidlerne, blandt hvilke vi særlig skulle nævne Husdyrbrugsloven af 1887 (udvidet 1893), der har haft en saa stor Betydning for hele vort Husdyrhold, Bekæmpelse af Svinedifteritis (1887), Lovene om Oldenborreskade (1887), Margarine (1888), Tuberkulose (1893) og den gennemgribende Udvidelse af Landbohøjskolen (1892). Ved Siden heraf tilvejebragte han nye eller forøgede Midler paa Finantslovene for Forsøgsvirksomheden, Konsulentvirksomheden, Hedeselskabet, Husmandspræmierin-

gen osv. osv., ligesom ogsaa den betydelige Statsunderstøttelse, der muliggjorde den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling 1888, for en Del skyldes ham. Vore Transport- og Udførselsvilkaar havde altid hans levende Interesse; Masser af Jernbanelove ere gennemførte under ham, ligesaa Kjøbenhavns Frihavn, Udviklingen af vore Dampfærger og den udvidede Dampskibsfart paa England over Esbjerg. Den Forhandlingsevne, han lagde for Dagen ved Behandlingen af alle disse Love, satte sig ikke mindre Vidnesbyrd ved Foranstaltninger paa det humane Omraade, saaledes som ved Lovene om Fattigvæsenet og Alderdomsunderstøttelsen (1891) og Sygekasserne (1892). Ere end enkelte af disse Love i deres Virkninger blevne omdisputerede, erkjendes det dog fra alle Sider, at hans Begrundelse af dem altid var baaren af en personlig Overbevisning, der dog fremtraadte i en behersket Form og ikke tillod ham i nogen Maade at lade sig henrive af idealistiske Fantasier. — Stor og indgribende har derfor hans Lovgivervirksomhed været, og undre kan det ikke, at det betydelige Arbejde, denne medførte, i Forbindelse med hans omfattende Administration stærkt tærede paa hans Kræfter. Det var derfor vel ikke uventet, da Budskabet den 20. April 1896 meldte om hans dødelige Bortgang, men fra alle Sider, paa Land og i By, i alle Samfundslag og fra de ulige politiske Partier bragte Budskabet ikke blot Mælding om vemodsfuld Deltagelse, men ogsaa mangfoldige Vidnesbyrd om den store Agtelse og Anerkjendelse for fortjenstfuldt Dagværk, han havde vundet i alle Kredse.

22. Januar 1897.

J. C. la Cour.